

FOLKEDANS
DANMARK

DRAGTER

Vejledning om anskaffelse af folkedragter

Dette hæfte er ment som en vejledning til folkedansere.

Hæftet søger at besvare de oftest forekommende spørgsmål om dragter og deres anskaffelse.

Læsere, der ønsker at vide mere om emnet, henvises bl.a. til litteraturlisten, som findes bagerst i hæftet.

Der er også mulighed for at deltage i FD's uddannelse

”Instruktør – DRAGT, praktisk og teoretisk uddannelse i danske folkedragter”. Yderligere oplysninger kan du finde på hjemmesiden www.folkedans.dk

Folkedans Danmark har en netbutik, som du kan finde på www.folkedansbutikken.dk eller kontakte på tlf. 25 74 75 64

På hjemmesiden www.folkedragt.dk er der tillige oplysninger om tidligere og igangværende projekter indenfor dragtområdet , registrering af hele studiesamlingen og et righoldigt billedmateriale.

Folkedans Danmark - Dragtudvalg

August 2015

Dragter

Hvorfor?

Hvornår?

Hvad?

Hvordan?

Hvorfor?

Et af de spørgsmål, der melder sig, når talen falder på "dragter" i forbindelse med folkedans, er hvorfor?

Hvorfor i det hele taget anskaffe sig en dragt, er det nu nødvendigt, kan vi ikke bare danse i vores almindelige tøj? Hertil må svaret være: Jo, naturligvis kan man det.

Ja, men hvorfor så?

Når man har danset et stykke tid og har prøvet at danse i dragt, vil man opdage, at der kommer noget særligt over dansen, når der danses i dragter. De tunge, fejende skørter, de festlige farver, spillemandsmusikken, det hele passer sammen.

Det er egentlig en naturlig ting, for alle tre dele stammer fra den samme tidsperiode fra ca. 1750 til ca. 1850, bondefrigørelsens og Juni-grundlovens periode, hvor landalmuen fik overskud til at frembringe sin egen kultur.

En anden grund til at anskaffe en dragt er, at man ved at fremstille den får et indblik i en del af denne periodes kulturhistorie. Man lærer om tidligere tiders materialer: om linned, vadmel, hvergarn, om kniplinger, silkebånd, symetoder og snit, der er ganske anderledes end dem, vi kender i dag. Man får også et indblik i de modestrømninger, der gik gennem Europa på den tid.

Vil det så sige, at man selv bør sy sin dragt?

Egentlig ja, for kun derigennem får man et fortroligt forhold til det stykke kulturhistorie, som sådan en dragt udgør. Det er også helt sikkert, at man bliver mere glad for sin dragt, når man selv har fremstillet den.

Når dette er sagt, er det også rigtigt, at ikke alle er i stand til selv at sy en dragt, hvad enten det er af tidsmæssige eller håndlagsmæssige årsager. Langt de fleste kan imidlertid være med til at lave noget af dragten, strikke, virke hosebånd, lave knapper, kniple, eller - hvis dette ikke er muligt - være med til at vælge materialer, finde ud af fra hvilken tidsperiode dragten stammer, og hvorledes den skal sammensættes. Man bør kort sagt involvere sig så meget som muligt i fremstilling og anskaffelse af dragten for derigennem at få en indlevelse i den tids kultur.

Svaret på det indledende spørgsmål må derfor være: "Fordi det er en festlig påklædning, der passer til spillemandsmusik og folkedans, en påklædning som giver særpræg og dermed sammenhold med andre dansere, og fordi det er en del af den danske kulturarv, som vi skal værne om og bevare".

Hvornår?

Umiddelbart kunne det synes at være et mærkeligt spørgsmål: hvornår skal eller kan jeg anskaffe mig en dragt?

Det har dog i mange tilfælde vist sig, at hastværk er lastværk. Man har danset folkedans 1, måske 2 år, og nu skal det være. En-to-tre- anskaffer man sig en dragt, måske en brugt, måske en billig, måske bare en der ikke er for varm. Under alle omstændigheder anskaffer man sig noget, som en eller anden har sagt er en dragt, men uden at man selv ved noget om, hvad en dragt egentlig er. Ofte viser det sig senere, at ejeren bliver skuffet, men nu har man jo dragten, og den har også kostet en del penge, så man sidder i saksen.

Svaret, eller rettere svarene på dette spørgsmål må være:

- Når man er sikker på, at folkedans er en blivende interesse
  - Når man har set en del forskellige dragter. De fleste ændrer nemlig deres syn på dragter, jo længere de har beskæftiget sig med emnet. Den dragt, der syntes "smukkeste af dem alle" ved første blik, viser sig måske slet ikke at være den rette for vedkommende.
- Når man har beskæftiget sig lidt med den kultur, der ligger bag.
  - Når man har undersøgt hvilke materialer, der skal benyttes, og hvor de kan fås.
  - Når man kan få kvalificeret vejledning i syning. En "moderne" skrædder eller tilskærer ved meget lidt om gamle syteknikker og vil ofte lave noget forkert. En god dragt er en forholdsvis stor investering og samtidig en anskaffelse, der for de fleste varer livet ud. Så "bi lidt og bliv tilfreds" og dans hellere lidt længere i nederdelen eller cowboybukserne.

Hvad?

Hvad er en dragt egentlig, en national- eller egnsdragt, som nogle kalder den?

Svaret kan gives ganske kort: det er landalmuens søndags- eller festtøj fra den periode, der strækker sig fra ca. 1750 til ca. 1850. Dette svar er måske ikke særligt udtømmende, men absolut dækkende.

Emnet kan også indkredses ved at sige noget om, hvad en dragt ikke er:

- Det er ikke en "nationaldragt". Dette begreb opstod først hos det bedre borgerskab sammen med de romantiske strømninger i slutningen af 1700-tallet og i begyndelsen af 1800-tallet. Landalmuen har aldrig haft en sådan fælles "national" påklædning.
- Det er heller ikke en "egnsdragt". Dette begreb er også konstrueret af en senere tids mennesker. Jo mere man beskæftiger sig med dragter, jo mere klart bliver det, at der med enkelte undtagelser aldrig har eksisteret egentlige "egnsdragter". Der er egnsbestemte særpræg i visse dele af dragten, hovedsageligt kvindernes hovedtøjer. Der er egnspræg i hele dragten i visse isolerede egne af landet (Fanø, Rømø, Læsø, Amager mv.), men egentlige "egnsdragter" som et helhedsbegreb har aldrig eksisteret.
- Det er da også en ganske absurd tanke, at hver landsby skulle have været et samfund af uniformerede indbyggere.

Lad os nu prøve at se lidt på det første korte svar: "Landalmuens søndags- eller festtøj".

Så sent som i 1950'erne skelnede man mellem hverdags-, søndags- og festtøj, og det var i endnu højere grad tilfældet tidligere. Hverdagstøjet fra den periode, vi beskæftiger os med, er der ikke bevaret ret meget af, så det er hovedsageligt søndags- og festtøjet vi kopierer.

For at danne sig et indtryk af, hvordan dette tøj så ud, er der først og fremmest tre kilder, som vi kan øse af. Den første kilde er de bevarede dragtdele i privat eje, Landsforeningen Danske Folkedanseres studiesamling og på landets museer.

Her har vi mulighed for at se, hvordan materialerne så ud, hvordan dragtdele var syet, og hvad der var på mode på et givet tidspunkt.

Allerede her er der dog muligheder for fejltagelser, hvor man særligt skal passe på to. Den første er den kendsgerning, at nogle af dragtdele er syet om af senere generationer. Snittet i tøjet kan altså i nogle tilfælde være vildledende.

Den anden og nok mere almindelige fejltagelse er, at når man på et museum ser dragtdele af et bestemt

udseende, går man ud fra, at folks klædedragt der på egnen har set sådan ud. Så enkelt er det ikke. Det er jo kun en forsvindende lille del af den tids tøj, som har overlevet de ca. 200 år, og vi ved ofte slet ikke, om disse museumsgenstande overhovedet har været brugt sammen eller af samme person. Husk, at vi beskæftiger os med en periode på mere end 100 år, hvor moden og dermed stilen og materialerne konstant har ændret sig.

For at få nærmere rede på, hvilke dragtdele der kan have været brugt sammen, må vi gå til den anden kilde, de gamle skifter (officielle optegnelser over dødsboer). Her findes meget ofte detaljerede beskrivelser af den afdødes "garderobe" med oplysninger om farver, materialer og værdien af de enkelte dele. Vi får ikke at vide nøjagtigt, hvordan tøjet så ud, men når vi sammenholder oplysningerne fra skifterne med den viden om tøjets udseende, som vi har fra de bevarede dragtdele, så er det muligt med omtanke og et grundigt kendskab til tidsperioden at skabe en dragt, der er en rimelig tro kopi.

Skifterne giver for øvrigt en del af dødsstødet til begrebet "egnsdragter". En kvinde, der efterlod sig 12-14 skørter, 8-10 forklæder, 3-4 buller, 5-6 nattøjer, 3-4 ærmetrojer og lignende antal af tørklæder, silkebånd, særke og hovedtøjer, er absolut ikke noget særsyn. Ingen med bare lidt fantasi kan vel forestille sig, at denne kvinde altid har brugt det samme skørt til den samme bul til den samme trøje til det samme hovedtøj osv., og hvor er "egnsdragten" så henne?

En dragt er altså kort og godt: Landalmuens søndags- eller festtøj fra den periode, der strækker sig fra ca. 1750 til ca. 1850 med den uendelighed af variationer, der stammer fra mode, personlig smag, økonomi og formåen af den skrædder og væver, som hjalp til ved fremstillingen. Hvorfor så lave disse pragtfulde muligheder om til en uniform - undskyld, "egnsdragt"?

Husk dog på én ting. Det kræver megen indsigt selv at sammensætte en dragt. Denne viden kan man enten skaffe sig ved at deltage på LDF's uddannelse "Instruktør - DRAGT, praktisk og teoretisk uddannelse i danske folkedragter", eller man kan få anvist kvalificeret assistance gennem LDF's Dragtudvalg.

Hvordan?

I de forrige afsnit er det forsøgt at besvare nogle af de spørgsmål, der ofte forekommer, når talen falder på dragter. Det sidste og måske sværeste spørgsmål står endnu tilbage: Hvordan får man anskaffet sig en dragt?

Det vil ikke være muligt at besvare spørgsmålet entydigt og dækkende, dertil er emnet for omfattende og varieret. Formålet med dette afsnit er kun at belyse nogle enkelte områder, som erfaringsmæssigt kan give problemer:

Først må man arbejde på at indhente de nødvendige oplysninger. Det er vigtigt at få hjælp fra en kvalificeret syvejleder, som har gennemgået FD's uddannelse "Instruktør - DRAGT, praktisk og teoretisk uddannelse i danske folkedragter". De gamle syteknikker og snit, som er brugt i dragterne, er ikke noget man lærer om andre steder nu om dage, uanset om man er skrædder, syerske eller lignende.

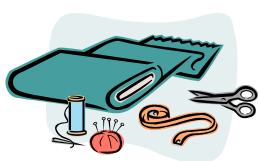
Kontakt evt. dragtudvalget i Folkedans Danmark for information om uddannede dragtinstruktører. Se www.folkedans.dk

Det tager tid at fremstille en god dragt, så man må væbne sig med en vis tålmodighed. Der vil ofte gå mellem 1 og 2 år, da der dels er lange leveringstider fra væverne (1 år er ikke ualmindeligt), dels fordi næsten alt på

dragterne må sys i hånden. Med den rette indstilling kan det blive en spændende tid, hvor man får indsigt i baggrunden for dragterne, samtidig med at syningen skrider frem i hyggeligt samvær med andre.

Omvendt, begynder man med det tidspres, at dragten skal være færdig til opvisningen om 3 måneder - ja, så kan det let blive en kedelig oplevelse.

Det ligger udenfor mulighederne at sige noget om prisen, men det må dog siges, at en god dragt ikke er billig. Til gengæld kan materialerne anskaffes lidt efter lidt, efterhånden som arbejdet skrider frem, så på den måde fordeles udgiften over længere tid.

Syvejledninger og beskrivelser til nogle dragter og dragtdele kan købes i Folkedans Danmark's netbutik for dragtmaterialer www.folkedansbutikken.dk eller www.folkedragt.dk / tlf. 2574 7564.

Når arbejdet skal sættes i gang, er det tilrådeligt at begynde med de strikkede dele samt skjorter og særke af hørlærred, hvor materialerne jo kan købes straks. De vævede og trykte stoffer kan så bestilles samtidigt, så de ankommer, når de første dele er færdige. Denne rækkefølge indebærer også en anden fordel, idet buller, veste mv. ikke kan tilpasses korrekt, uden at man har særken eller

skjorten på. For kvindernes vedkommende må man også have bullen og underskørtet færdigt, inden man kan afgøre skørtets længde.

Når man bestiller stof hos en væver, må det være rimeligt at forlange først at se en prøve på det pågældende stof. Dette princip må også gælde for leverandører af trykte stoffer, tørklæder, silkebånd, smykker, knapper, sko mv.

Til slut:

- saml oplysninger, også baggrundsviden
- vær tålmodig
- tænk selv, vær kritisk men ud fra en positiv grundholdning
- lav selv så meget som muligt på dragten
- lad være med at lave en uniform. Selv om flere ønsker den samme dragt, behøver forklæder, tørklæder mv. ikke at være ens
- lav en arbejdsplan. Hvis man gør planlægningen af arbejdet og fremstilling af dragten til en opgave og ikke til et problem, bliver resultatet ikke blot en god dragt, men også en dejlig og lærerig oplevelse.

Forfatter	Titel
Ellen Andersen:	Danske Bønders Klædedragt
do	Folkedragter i Danmark
do	Folkedragter i Nationalmuseet
do	Huekoner
do	Moden i 1700-årene
do	Moden 1790 - 1840
do	Som man klædte sig i Holbergs tid til vore dage.
Ellen Andersen og Gert Neubert:	Bydragt - Bondedragt
Ellen Andersen og Elisabeth Budde-Lund:	Folkelig vævning i Danmark
Paulli Andersen:	Bondevævninger I og II
Gudrun Andresen:	Danske Bondeskjorter
do	Særke
do	Bondesyninger på lærred I, II og III.
Gudrun Andresen, Lisbeth Green og Gitte Nødskov:	Bondestrik - strømper til mænd og kvinder.
Gudrun Andresen og Klara Sørensen:	Fra Silkesko til Bondens Bo.
Johanne Arnbech-Jensen og Margrethe Drejer:	Sting og Mønstre for Skole og Hjem.
Viben Bech:	Moden 1840 - 1890.
do	Kostumer og modedragter fra Det kgl. Teaters Herregarderobe.
Inge Bjørn:	Oldtidsdragt - nutidstøj
R. Broby-Johansen:	Krop og Klær.
Ebba Busch:	Kniplingsimitationer i tylstrækning. Arv og Eje 1965.
Ingeborg Cock-Clausen	Tekstilprøver fra danske arkiver og museer 1750 - 1975.
do	Foreløbige erfaringer ved bestemmelse af trykte tekstiler, Arv og Eje 1973.
do	Moden 1890 - 1920.
Minna Holm Clausen:	Strikkemetoder og strikkede dragtdele - især hos dansk bondestand.
Hanne Frøsig Dalgaard:	Hedebo
do	Hedebosyninger, belyst teknisk, historisk og topografisk.
do	Hør som husflid.
do	Velklædt i Danmark.
Lone de Hemmer Egeberg og Tove Werner Larsen:	Guldbroderi og huekoner - om kunsthåndværk for gejstlighed, adel og bonde.
Esther Fangel:	Sammentrækssyning, de gamle mønstres teknik.
do	Hvidsøm.
Birthe Karin Fischer:	Bånd og Redskab.
do	Uld og linnedfarvning i Danmark.
Tove Frederiksen:	Tvebinding.

Lønborg Friis:	Vendsyssels Nationaldragter.
Karoline Graves:	Ved Halleby Aa.
Esther Grølsted:	Sy folkedragten selv.
Margrethe Hald:	Flettede bånd og snore.
do	De bolstre blå.
do	Sønderjysk vævning.
Emil Hannover:	Tønderske Kniplinger.
Astrid Hansen:	Femten bredere Tønderkniplinger med arbejdstegninger.
Henny Harald Hansen:	Klædedragtens Kavalkade.
do	Politikens Dragtleksikon.
H. P. Hansen:	Spind og Bind.
Birthe Hjorth, Dirch Jansen og Lisbeth Møller:	Amagerdragterne - deres historie og brug.
Ralph Holm og Klavs Vedel:	Folkedansen i Danmark.
Ena Hvidberg:	Hedebo - et nationalromantisk omdrejningspunkt.
Ole Hørup:	Landbokvinden.
Aase Lund Jensen:	Strikning.
Gunnar Jespersen:	Klæde og Kalemanske.
Agnes Jørgensen og Agnethe Christensen:	Syvejledning til lang vest.
Agnes Jørgensen, Karin Becker og Inga Erichsen:	Bukser til folkedragter.
Britta Hammar och Pernilla Rasmussen:	Kvinnligt mode under två sekel.
Minna Kragelund:	Folkedragter, Landboliv i fællesskabets tid.
do	Navneklude.
Emma Kyster:	Tønderske Kniplinger.
Tove Werner Larsen:	Oldemors fine hue.
Erna Lorenzen	Folks tøj i og omkring Århus.
do	Kvindehuer i Østjylland
do	Nogle tøj i vore forfædres klæder.
do	Kunstfotografier - kunstige billeder.
do	Arvegods.
do	Tøjprøver fra fortiden.
do	Tråde bagud.
do	Hvem sagde Nationaldragt?
Erna Lorenzen og Ulla Thyrring:	Folketøj på landet 1830 - 1880.
Marianne Lotzbeck og Jytte Harboesgaard:	Kniplingssyning fra Hedeboegnen.
Axel Munck:	Bornholmske Folkedragter og gamle håndarbejder
Elna Mygdal:	Amagerdragter, vævninger og syninger.
do	Turistforeningens årbøger (artikler om folkedragter).
J. S. Møller:	Folkedragter i Nordvestsjælland.
Eva Nielsen:	Båndvævning.

Inger Hald Nielsen:	Næstved Museum: Liv og Levn, 16-2002: Sølvnakker og silkebånd - kvinders hovedtøj i det sydlige Sjælland.
do	Med Nål & Tråd - broderi 1770 - 1870.
Karen Trend Nissen:	Knipling I og II.
Johanne Nyrup-Larsen:	Knipling efter tegning.
Gitte Nødskov:	Landlige tekstiler fra Himmerland og Kjær Herred.
Mary Thomas danske ved Karen Wulff Pedersen)	(På Den klassiske strikkebog
Mariann Ploug:	Strikkede nattrøjer.
do	Gamle lollandske strikkemønstre.
Margit Baad Pedersen:	Næstved Museum: Liv og Levn, 16-2002: Stolemagerpigerne - huekoner i Lille Næstved.
Dorte Margrethe Rosenberg:	Farvebog - Anno 1752.
Elisabeth Stavenow-Hidemark:	1700-tals Textil, Anders Berchs samling i Nordiska Museet.
Axel Steensberg:	Dagligt liv i Danmark, bd. 1, 2 og 3.
Klara Sørensen:	Litteraturliste, Tekstiler og deres historie.
do	Danske Silkebånd - med Europæisk Baggrund.
Karen Toxværd, Helene Strange og Elna Mygdal:	Den falsterske dragt. Lolland-Falsters Historiske Samfund 1926.
Angela Völker:	Biedermeierstoffe
Lise Warburg:	Spindebog.
do	Strikkeskeen - et glemt redskab.
do	Spind og Tvind.
Marianne Zenius:	Genremaleri og virkelighed.
Joachim Junge	Den Nordsjællandske landalmues skikke, meninger og sprog udgivet i 1798
Caspar Schade:	Idioticon (se forordet til dragtmappen "Kvindedragter fra Mors ca. 1800 - 1830).
Eskel Sørensen:	Om Klæde Dragten: Fynsk Hjemstavn 10. og 11. Hefte, 12. årg. 1939.
Marie Christoffersen	Fra Hedeboegnen
Anders Uhrskov	Højtid
Do.	Dagligt Liv
Berlingske Håndarbejdsbog 1, 2 og 3	
Bonniers Store Håndarbejdsleksikon, bind 1 - 20.	
Textilbogen, Håndbog i tekstil varekundskab, bind 1 + 2, redigeret af Poul Sterm, Kbh. 1946.	
Kongeriget Danmarks industrielle Forhold, O. J. Rawert, 1850.	
Danmarks Folkelige Broderier: Mønsterark og lysbilledserier med teksthefter.	
BONDEDAGBØGER UDGIVET AF DANSK LANDBOHISTORISK SELSKAB:	
Bøgerne forhandles af: Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup. Tlf. 8648 3444.	

1. En fæstebondes Liv. Erindringer og optegnelser af gårdfæster og sognefoged Søren Pedersen, Havrebjerg (1776 - 1839)	
2. Fæstebonde i Nørre Tulstrup. Christen Andersens dagbog 1786 - 1797.	
3. Sognefoged i Stavnholt. Lars Nielsens dagbog (1771) 1789 - 1794.	
4. Optegnelser fra Holevadgården af Anders Andersen og sønnen Lars Andersen 1767 - 1863.	
5. Christen Hansens dagbog. Elstrup 1766 - 1810.	
6. En fynsk hjulmagers dagbog 1813 - 1833.	
7. Skik og sæd hos bønderne sidst i det 18. Og først i det 19. Århundrede. De kendte manuskripter af Eskel Sørensen (1771 - 1885) ved Laust Kristensen.	
Etnologisk Forum: Bondedagbøger - kilder til dagliglivets historie.	

